

ABRAM A SÁRAJ V EGYPTE – MANŽELSKOU SÍŤ TRHÁ STRACH

Kázání ze soboty 22.2.2020 – br. Michal Balcar

Je jen opravdu málo manželství v Bibli, o kterých bychom věděli tolik, co o manželství Abrahama a Sary. A inspirativní je také proto, že na něm můžeme vcelku detailně vidět, co se děje, když součástí manželské sítě je také Hospodin. Abraham si svými činy vysloužil přízvisko Otec víry, byť v prvním příběhu, který o něm kniha Genesis vypráví po jeho povolání, to tak ani zdaleka nepůsobí (Gn 12,10-20 – poprosím laskavého čtenáře, aby si kratičky odstavec přečetl ze své Bible sám).

Perikopa o cestě do Egypta začíná lakonickým: „I nastal v zemi hlad.“ Věta je nerozvitá, takže ji čtenář může snadno přehlédnout, a text mu tudíž připomíná, že se jedná o informaci důležitou a zopakuje ji: „... neboť na zemi těžce doléhal hlad.“ Hlad je hlavní motivací, proč Abram se svou ženou sestupuje do Egypta, „aby tam pobyl jako host“, tedy osoba s nevalným sociálním postavením, a hlavně nejistou ochranou. Jako téměř vždy ve Starém zákoně, nám vypravěč zůstává dlužen jakýkoli vhled do nitra jednajících postav, ale přesto se domnívám, že je na místě se ptát: Proč není Otec víry Bohem, kterému uvěřil, lépe ochráněn? Proč ihned po uposlechnutí výzvy k cestě mimo domovskou zemi, nastane v zemi hlad? Nemá to být snad země oplývající mlékem a strdím? Jedná se o zkoušku?

Sestup do Egypta ovšem není jen zkouškou víry, nýbrž také zkouškou manželského vztahu. Abrama text líčí jako osobnostní typ, který předem spřádá v myslí katastrofické scénáře. Co by se asi mohlo stát? A předem očekává, že pokud do milostného trojúhelníku, v němž figuruje atraktivní žena („jsi žena krásného vzhledu“), mocný muž (faraon) a slabý manžel (Abram), bude manžel odstraněn, aby nestál v cestě sexuální touze orientálního despoty. A tak vymyslí úsok: „... říkej, žes mou sestrou“, aby on sám nebyl chápán jako ten, kdo stojí v cestě nevyhnutelnému faraonovu chtíči.

A na první pohled se Abramovy katastrofické vize beze zbytku splní. Knížata faraóna informují o přítomnosti sexy cizinky a orientální despota splní svou očekávanou roli a Sáraji si nechá přivést do harému. Postbibličtí židovští komentátoři nás přesvědčují, že Egyptané byli „černí, oškliví a plní chtíče“¹, takže se není čemu divit. Abramovi za ni faraón zaplatí velmi slušně, takže ten se zas tolik nezdráhá. Ovšem milostný trojúhelník se změní ve čtverec, když do příběhu zasáhne Hospodin. Raní faraónův dům „velikými ranami“ a byť nás text neinformuje o jejich povaze, vládci Egypta je jasné, že se vše děje kvůli Sáraji. Abramovi vyčte, že ho podvedl a oba propustí, Abrama navíc se všim, co předtím za Sáraji dostal.

Pokud přistoupíme na výklad názvu této brožury, který síť chápe jako metaforu pro pouta, která mezi sebou manželé vytvářejí společnou láskou, společnými prožitky, společně zvládnutými obtížemi a opravují vzájemným odpuštěním, potom příběh o Abramovi a Sáraji a jejich sestupu do Egypta, je příběhem o věcech, které tohle jemné předivo mohou drasticky poničit. První z nich je strach. Totiž jen zdánlivě byl agresorem, jenž brutálně vstoupil do manželské intimity, faraon. Text ale vše líčí poněkud odlišným způsobem. Neviditelná vlákénka spojující síť se totiž začnou trhat již ve chvíli, kdy Abram svou ženu vyzve, aby řkala, že je jeho sestra, aby si zachránil vlastní krk. Strach vede k vyvolání dalšího ničitele manželské sítě, a tím je lež. A byť tenhle výrok je technicky pravdivý (Gn 20,12 Šlo pravděpodobně o nevládní sestru. Měli společného otce, ale jiné matky.), vztahově je živý

¹ Tak rabi David ben Josef Kimchi, zvaný RaDak (1160-1235).

a tahle lež působí na neviditelná vlákna manželské sítě jako Žihadlo. Lež se jeví jako zdánlivě nevinné východisko z problematické situace, ale ve skutečnosti celou věc z dlouhodobého hlediska jen zkomplikuje. Připadá mi, že v mé kazatelské praxi je tato věta téměř vždy pravdivá (Promiňte, pane doktore Plzáku).

Celý příběh má zdánlivý happyend, který však musí každému pozornějšímu čtenáři připadat minimálně sporný. Sáráj z harému přichází vysvobodit totiž jiný statečný hrdina než ten, který by měl. Poslední zbývající vláček vztahové sítě totiž zachraňuje Hospodin. Kde byl Abram, když šlo o čest jeho ženy? Text nabízí velmi ironicky detailní výčet toho, co díky své ženě získal, a sice „brav a skot a osly i otroky a otrokyně i oslice a velbloudy.“ Jakoby pisatel naznačoval, že Abramovi se mnohem lépe zaplašovaly výčitky svědomí, když mohl počítat nově nabitě jmění. Příběh tedy identifikuje dalšího ničitele manželské sítě, a tím je zaměřenost na vlastní potřeby, v tomto případě se projevuje primitivně materialisticky, ale nemusí to tak být vždycky. Pocit happyendu ještě umocňuje rabínský výklad, který tvrdí, že Boží zásah přišel ještě ve chvíli, než mohla být Sárájina čest jakkoli dotčena. Tedy? Pro Abrama to je vítězství na všech stranách.

Nečekaným kladným hrdinou celého vyprávění se mi vždycky jevil bezejmenný faraón. A to navzdory tomu, že faraón je v Bibli téměř synonymem pro záporného hrdinu. Tenhle faraon je podvedený a následně potrestaný, byť morální vina leží na Abramovi. Faraón naznačuje svou reakcí, že by si Sáráj ani do harému nebral, kdyby věděl, že je to vdaná žena (v. 18). Jestli by to tak bylo, nevíme. Ale v mých očích je faraón nevinnou obětí a Bůh mu křivdí. Proč mu křivdí? Protože musí zachránit Sáráj, manželku muže, s nímž ho váže vzájemná smlouva, a ze kterého zamýšlí učinit velký národ. Navíc se zdá, že rány, které na něj dopadly, nebyly trvalého charakteru a vládce Egypta se z nich brzy vzpamatoval.

Abram z Egypta nakonec odjíždí nejen se svou manželkou, ale taky z náležitým ziskem, ale nenechme se mýlit. Morální vina za celou situaci leží na něm a vnější happyend neznamena obnovu sítě důvěry a intimnosti mezi manželi. Jistěže platí, že pokud by Hospodin nezasáhl, mohla by se vlákna manželské sítě přetrhat všechna. A jsem si jistý, že i s jeho zásahem, měli Sáráj a Abram před sebou mnoho hodin vyřívání a hledání ztracené důvěry.

Velmi rád bych zakončil tuto svou úvahu ujištěním každého páru, který měl řádnou křesťanskou svatbu s požehnáním, že když půjde do tuhého, zasáhne z nebe neviditelný garant jejich vztahu, Hospodin, a vše zázračně vyřeší za ně. Ale už z dob antických dramát víme, že takový bůh by se nazýval deus ex machina, bůh ze stroje, a takový náš Bůh není, protože je Bohem živým. Poselství toho příběhu pro nás je jiné a vlastně velmi prosté. Jestli chceme, aby křehká vláček našich manželství vydržela, nebojme se (nebo se alespoň bojme spolu, protože spolu strach můžeme přemoci), nelžeme si a nikdy nevyměříme štěstí toho druhého za vlastní potěšení. A buďme opatrní, protože naše chyby se mohou opakovat v další generaci.